

PERIÓDICH DESENAL, ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any II

Barcelona 30 d' Octubre de 1881

Núm. 48

PREUS DE SUSCRIPCIÓ				Se publica 'ls dias 10, 20 y 30 de cada mes	PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR		
ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MES		ANY	SEMESTRE	
Espanya	60 rals	32 rals	18 rals	6 rals	Cuba y Puerto-Rico	5 pesos forts	3 pesos forts
Païssos de l' Unió Postal	76 »	40 »	»	»	Filipinas, Méjich y Riu de la Plata	6 » »	3'50 » »

DIRECTOR-PROPIETARI
CARLOS SANPONS Y CARBÓ
UNIO, 28
BARCELONA

Y en los otros paissos, los preus d' Espanya y además lo franqueig

SUMARI

TEXT — CRÓNICA GENERAL, per Ramon E. Bassegoda. = NOSTRES GRABATS, per Eduard Tamaro. = LA DESCONSOLADA (continuació), novela de Benjamin Barbé. Traducció de Narcís Oller y Moragas. = A''' (poesia), per Enrich de Castellvi. = LO VIOLÍ AB CORDAS HUMANAS, per J. Pons y Massaveu. = ZAIDA. Llegenda valenciana, per Francesch Fayós. = LLIBRES REBUTS. = NOVAS. = BELLAS ARTS, per Eumen.

GRABATS — ALFONS V, LO SAVI, REY DE ARAGÓ. = LA ÚLTIMA JORNADA. = LA FESTA DELS MORTS. = RECTORIA D' AVIÀ, ahont als 26 d' Octubre de 1859 estava pres lo comte d' Espanya.

CRÓNICA GENERAL

A proximitat del dia dels morts es indubtable; ben clar ho pregonan las numerosas exposicions de coronas fúnebres qu' ostentan las principals botigas del carrer de Fernando, donant á tan elegantissima via un aspecte tétrich, per cert molt poch en caràcter pera aquell siti.

No hi ha dupte que tal espectacle pot contribuir á despertar en nosaltres lo recort mitj apagat dels que en vida foren part principalissima en nostras més puras afeccions; á ell se deu que sian visitadas, encara que sols sia una vegada al any, las tombs totalment olvidadas en los demás dias del mateix; l' impuls de seguir la costum general d' anar á depositar una corona en la tomba d' una persona, en vida més ó ménos lligada ab nosaltres, pot evocar en nosaltres lo recort casi olvidat del afecte ab que nos distingia. Las despullas dels desventurats que s' han de contentar ab aquestas manifestacions tan artificiosas del sentiment, dehuen no obstant, extremirse d' alegría, en lo fons de las sevas sepulturas al acostarse 'l dia que la Iglesia consagra á la memoria dels finats.

ALFONS V, LO SAVI, REY DE ARAGÓ
Copia d' una taula del sigle xv, que figurà en lo Consistori de València

Ab quanta rahó exclama Becquer, aquesta ánima delicada que sembla vinguda al mon no mes que pera 'l sofriment:

¡Dios mio, que solos se quedan los muertos!

No obstant y aixó, no es just que medim ab lo mateix raser de nostre escepticisme á totas las ánimas y á totas las afeccions; en mitj d' aquest mon de prosa y d' egoisme encara hi han llágrimas que surten del cor, encara hi han sentiments indomables pera anar á cercar consol á sa pena en lo bálsam del olvit.

Visiteu qualsevol dia del any nostre cementiri, aquest monument esgarrifós, potser més que cap altre del mon, ab sas llarguissimas fileras de ninxos de deu pisos, y sempre trobareu en un lloch més ó ménos apartat del mateix, un argument que fasse bonas las anteriors paraulas.

Allá es la mare amantissima que envolta en negre vel y ocultantse á las miradas dels vivents, dona sortida al sentiment que l' embarga en un doll copiosissim de llágrimas de anyorament; be prova de resar, pero interromp freqüentment las sevas oracions ab monólechs inconexos de que ni ella mateixa 's dona compte. No creyeu haberla trobada allí per casualitat; si hi anem l' endemà, l' hi trovareu ab sas llágrimas de sempre, ab sas repetidas queixas, ab son dolor inacabable.

Més enllá es l' amor de germá qu' arrenca llágrimas de sanch á un cor encare verge; en un senzill mausoleu han vingut á enclourers totas las ilusions d' aquesta dona hermosissima que sobre d' ell ve á exhalar cada dia tota la tendresa de son sentiment; totas las fascinacions y atractius del gran mon en que viu no han sigut prou pera esborrarli 'l recort de la germana volguda, recort que pera ella ve á constituhir la més encisadora voluptuositat del esperit. En aquella tomba las flors se renovan

constantment, y sia 'l temps que 's vulga may hi habeu de trovar á faltar un ram de violetas que semblan escampar per tot l'entorn un delicadíssim perfum d'amor y de virtut.

Aquestas ànimas grans excitin nostra admiració d'un modo irresistible; json tan poch coneguts d'aquest mon de mesquinesa la lealtat y l'amor sancer!

A Fransa anomenan al dia dels morts la festa dels difunts, denominació potser ben motivada, ja que per ells ha de constituir una verdadera festa lo moviment desacostumat qu'han de notar á vora de sas tombas, despres d'haber passat trescents xeixanta quatre dias en la més esgarrifosa soletat.

¡La soletat! potser es per ella que 's presenta tan esglayadora á nostres ulls l'idea de la mort; tan espantosa es, que cap religió s'ha atrevit á ferla eterna, molt especialment lo cristianisme, la religió del consol, que la consigna en sos dogmas d'un modo preferent al anunciar la futura resurrecció dels morts; aquella *floracion futura de las almas*, com diu lo malaguanyat Ruiz Aguilera.

Després d'aixó ¿com habem d'atrevirnos á parlar de la innauguració del Liceo sens produhir un efecte de contrast del més mal gust que puga desitjarse?

Siga com siga, seria inexcusable deixar de parlar de aquest aconteixement, que ho fou en tota l'extensió de la paraula, pera 'l mon musical de Barcelona; un quarteto com lo qu'en tal dia se presentá en lo prosceni del gran teatro certament que no l'habiam sentit may, y es lo millor elogi de l'empresa que l'ha contractat; la Pasqua, en Gayarre y en Verger se feren aplaudir ab molta justicia sancionant d'aquest modo nostre públich la fama de que venian precedits.

Ab quin afany no era esperada per la societat barcelonina l'obertura de nostra escena lirica; ben clar ho deya lo considerable abono conseguit per l'empresa y 'ls alts preus qu'á última hora alcansaren las entradas y butacas del Gran Teatro.

Un ple en lo Liceo es ja de un efecte incomparable; pero en la nit de la inauguració l'efecte 's multiplicá cent vegadas, reclamant per igual l'atenció del espectador lo magnífich aspecte qu'oferia la sala y l'indisputable mérit dels artistes qu'en aquella nit debutavan. Lo mestre Faccio, sobre tot al pujar al pupitre fou saludat ab una salva d'aplausos, tan grata recordansa habia deixat en lo públich de Barcelona la manera magistral com l'any passat sapigué dirigir las representacions de *Mefistofele*.

La temporad 's presenta com millor no puga desitjarse; la empresa actual sembla qu'ha trobat lo secret pera obtenir grans rendiments d'aquest teatro, que fins ara havia sigut lo butxi de todas las empresas; lo secret, emperó, estava desde molt temps en la conciencia del públich de Barcelona, ja que no consistia en altre cosa qu'en oferirli espectacles dignes del mateix. Héuse aquí la pedra filosofal.

Recomanem als artistes catalans que concorren ab sas obras á l'Exposició internacional de Bellas-Arts qu'ha de celebrarse en Viena en 1882. Lo senyor consul general d'Austria-Hungria Sr. Pzibrann, fa present en una atenta comunicació que tenim á la vista, que la Associació dels artistes de Viena y la Junta Directiva de la mateixa de que forman part personas de gran representació, com també 'ls primers artistes del imperi, invitan als artistes de Catalunya, per conducto del senyor consul, á que prengan part en lo citat concu. En l'Exposició s'admeterán las obras dels artistes d'Austria-Hungria y del extranger desde la clausura de l'Exposició Universal de 1873, comprenent l'Arquitectura, l'Escultura, la Pintura, 'l Grabat, 'l Dibuix y 'ls productes de las arts gráficas. L'Arxiduch Cárlos, ofereix tres medallas d'or, y per sa part lo govern austriach, oferirá també cert número de medallas.

Los objectes s'admeterán en Kúntslershan, domicili de la Societat en Viena, fins lo 1.º de Mars de 1822.

Mereix també fixar l'atenció de nostres artistes, la noticia de que la Junta directiva adquirirá cert número d'obras pera rifarlas, y al mateix temps s'encarregará ab lo caràcter d'intermediaria de la venta dels objectes exposats, quals propietaris satisfarán por tal concepte lo 10 per 100, si la suma qu'han d'adquirir no passa de 2,500 florins, un 6 per 100 si no passa de 5,000 y un 5 per 100 si passés de aquesta última xifra.

Los que desitjen adquirir més datos sobre aquest assumpto, poden dirigirse á la «Comissió de la Real Academia de San Fernando pera l'Exposició de Viena, Madrid,» encarregada de promouer la concurrencia á aquest certámen artístich.

D'altre certámen donariam compte ab mol gust, á poder disposar de més espay; nos referim al que projecta la redacció del *Boletín Gaditano*, y que tindrà lloch baix los auspicis de SS. MM. lo Rey y la Reyna,

S. A. A. la serenísima senyora infanta donya María Isabel, la Excm. Diputació Provincial y l'Excm. Ajuntament de Cádiz, revestint un caràcter científich, artístich, literari y de labors de senyora. Com los treballs perteneixents á las tres primeras seccions ham de ser precisament escrits en castellá, nos limitarem á recomanar á nostras bellíssimas lectoras que concorren al certámen de labors, en lo qual segurament que han d'obtenir justicia, y per lo tan l'èxit més complert, ab las primorosas obras que surten de sas delicadas mans.

S'admeten al concurs lo brodat de or, plata, sedas de colors y felpilla, lo brodat en blanch, lo brodat en lausín, lo brodat de tapisseria y aplicació, pintas y diversas classes de flors y demés labors d'adorno; los premis no anirán escassos, y en aixó alabem als organitzadors de la festa, puig que 's concedirán sis primers premis y cuarenta dos segons á més dels dos premis d'honor de S. M. la Reyna y de la Infanta donya Isabel.

Los aconteixements catalanistas de que tenim de donar compte per acabar, son la romeria dels poetas catalans á Montserrat, que pujá á oferir una corona poética á la escelsa patrona de Catalunya, presidits per lo respectable mestre Milá y Fontanals, acte que fou revestit de gran solemnitat; l'estreno de l'ópera catalana del Sr. Sanchez Gabanyach, titulada la *Cova dels orbs*, qu'obtingué un èxit ben justificat, y l'aparició en la Habana del periódich *Lo Missatjer catalá*, redactat en nostra llengua per fills de Catalunya, al qual saludem cordialíssimament com á germá nostre, desitjantli llarchs anys de vida y agrahtintli desde 'l fondo de nostre cor la manifestació de simpatia qu'endressa á nostre periódich.

26 d'Octubre de 1881

RAMON E. BASSEGODA.

NOSTRES GRABATS

ALFONS V, LO SAVI, REY D' ARAGÓ
COPIA D' UNA TAULA DEL SIGLE XV, QUE FIGURÁ
EN LO CONSISTORI DE VALENCIA

Succehí D. Alfons V d'Aragó y IV de Catalunya, apelat lo Savi; á son pare Ferrant I lo d'Antequera, als 2 d'Avril de 1416, reynant per espay de cuarenta tres anys ab molt acert y gloria.

A 3 de Setembre de 1450 concedí als Concellers de Barcelona, facultat pera erigir Universitat ó Estudis generals á imitació de Lleyda y Perpinyá.

Procurá en primer lloch, una volta coronat, la conciliació de l'Iglesia, segons ja ho havia intentat son pare y trametent sos embaixadors al concili de Constanza, ab la elecció de Martí V, quedá finalisat lo cisma que portaba dividida l'Iglesia.

Havia casat D. Alfons en 1415 ab doña María, filla primogénita de D. Enrich III de Castella, princesa que fou tan virtuosa y prudent, que en las llargas ausencias de son marit per rahó de las guerras d'Italia, sapigué governar ab lo major tino com á Llochinenta dels reynes d'Aragó.

Entre las máximas y frases de D. Alfons, se citan las de que «Los Reys dehuen essent savis estimar als savis;» —«Avans preferiria perdre tots mos reynes que las pocas llettras que poseesch;» —«Lo Rey que sens criteri y judici propis no veu més que pels ulls de sos ministres, viu solament en mitj d'angunias y afronts;» —y últimament, preguntat cómo podria arriar á esser lo més pobre dels reys; respongué: «perdent l'instrucció.»

Ab tot y alguns defectes, com foren, entre altres, son injustificat apartament de doña María; lo judici d'ell, escrit per Quintana, es molt acceptable. Diu aixis: «Conquistador d'un reyne (lo de Nápol), que sapigué fer felis ab la prudencia de son govern; pacificador de l'Italia que li va deurer son repós; espléndit en sa cort, la més civilissada y culta d'Europa; honrador y apreciador apasionat del saber; monarca paternal, bon amich, home amable, rey, per fi, de tots los reys de son temps, reuni tots los respectes, guanyá todas las voluntats, y á sa mort lo sentiment dels pobles y de las nacions fou universal.»

No tingueren successió D. Alfons V y doña María, la que morí als 7 de Setembre de 1458 en lo Real palau de Valencia.

Als 27 de Juny de 1458 havia mort D. Alfons en lo castell del Ovo en Nápol y depositat son cadávre en l'Iglesia de San Pere Martir, fou trasladat á Poblet, complintse son testament en 1671, per lo Virey D. Pere Anton d'Aragó y de la casa de Cardona.

Lo succehí en Nápol, segons son testament, son fill adulterí D. Ferrant, duch de Calabria, y en Aragó son germá D. Joan II, rey de Navarra, en qual reynat foren molts las vicisituds experimentadas.

LA ÚLTIMA JORNADA

Sens que lo prosaisme y materialitat dels detalls perjudique en res la veritat y melangia de l'asunto, don

Ricart Balaca feu aquesta composició, que reproduhim avuy per sa indisputable oportunitat.

La terra seca y árida, com ho es lo desert de la vida, considerat ab serena vista y los arbres despullats de sas fullas arrebasadas per lo vendaval, com las ilusions per lo desengany; tal es lo camp per ahont van discorrent, per última vegada, las mortals despullas d'algun home distingit en las llettras ó elevat á dignitats en lo tráfeh d'aquesta vida.

Escasa es la pompa fúnebre, y sols alguns amichs segueixen en altres carruatjes lo carro mortuori; mes ella es prou pera donar mostrá de que tantas falagueras esperanzas enclouen en ben curt espay.

Aixis ho entenia l'inspirat Balaca y lo plomis cel de son dibuix, sols presenta en últim terme un rojench horissó, com darrer reflexo d'una vida que prest s'apagará en las inescrutables sombras de la nit.

Un sol espectador contempla lo transit del convoy fúnebre, y sa actitud armonisa be ab lo conjunt, puig s'atura, contempla ab tristesa y curiositat la comitiva, y pasada aquesta seguirá indiferent son camí, com casi tots los acompanyants retornarán poch despés sens emoció á sos quefers ó distraccions ordinarias.

LA FESTA DELS MORTS

Cap dia hi há al any tant propi pera la meditació y tan despertador de recorts y tristesas com lo dia dels morts, qual alegoria trobarán nostres lectors en la plana 389 d'aquest número. Son autor, lo Sr. Ros, ha impregnat son dibuix d'aqueixa melancolia que tots sentim en aquesta diada al recordar los parents, los amichs que foren, y las delicias passadas pera no tornar may més. Tothom ha perdut un sér estimat, tothom te un panteon, un ninxo ó una creu de fusta hont anar á pregar pels que á dessota hi jauhen; tothom te en aquest dia un' hora en que 's sent obligat á pensar en la fam insaciable de la Mort y en lo breu y etzarós de la nostra vida. Aixó es lo qu'ha inspirat la alegoria del senyor Ros, reproduhida fidelment en los tallers del senyor Thomas.

RECTORIA D' AVIÁ

AHONT ALS 26 D' OCTUBRE DE 1839, ESTABA PRÉS
LO COMTE D' ESPANYA

D. Carlos, comte d'Espanya, descendent dels comtes de Cominges y de Foix, nasqué en Fransa l'any 1755. Se distingí en la guerra de l'Independencia, en la que guanyá lo grau de Tinent General, prenent part en las batallas d'Albuera y Talamanca. Fou anomenat per Fernant VII, Capità General d'Aragó, y sas excéntricitats y rigurós caràcter, tan en dit mando, com en lo de Catalunya, li han valgut lo popular dictat de cruel, inseparablement unit á sa memoria.

En 1833 se declaró á favor del pretendent del trono d'Espanya, combaté en Navarra, y expulsat á Fransa en 1835, lográ son retorn en 1838, en qual época se reuni ab Cabrera. Sos mateixos partidaris més tart lo privaren del mando, y la junta insurreccional d'Aviá lo retingué pres en la Rectoria, qual vista reproduhim.

Disposada sa traslació desde allí á la frontera francesa, al efectuarse als 26 d' Octubre de 1839, passant un pont sobre lo Segre, fou degollat per sos acompanyants y tirat al riu son cadáver.

EDUART TÁMARO.

LA DESCONSOLADA

NOVELA DE BENJAMIN BARBÉ

(Traducció de Narcís Oller y Moragas)

CAPÍTOL IX

Qui possit non contristari
Piam matrem contemplari
Dolentem cum filio!

I

DESCONFIAIT dels homens acudirem á Deu; ma bona esposa entrá á l'iglesia de Santa María, sa patrona, qu'era al costat del hospici dels vells, y allí m'esperá.

Mentrestant jo m'enduguí 'ls noys qu'estavan tan impresionats, á fi de sustraure'ls una estona á tanta emoció, y vaig anarmen á casa 'l comissari de policia pera exposarli lo que 'ns passava.

Dit funcionari trová tan estrany y dificultós lo cas, que no s'atreví á pendre cap determini, sinó que m'adressá á l'Alcaldia, ahont jo m'encaminava quan veig que la nostra criada 'm venia á trovar.

Me duya novas de l'hospici y de l'iglesia.

II

Lo pás donat devant del comissari y que despés resultá inútil, no 'l vaig dar pas lliure d'emoció; aixis es que no poguí explicarli la nostra desgracia sense tals plors y llágrimas qu'arriaren á trencar lo cor d'aquell

bon home, y tots los qu' allí s' esqueyan me miravan ab curiós respecte.

Mes, aqueixos sufriments no eran res, en comparació ab los que passava la mare dins de l' iglesia, hont tingué lloch una escena mil voltas més trista.

La pobreta, s' havia assegut prop de la pica d' aygua beneyta, y veientse sola, es á dir lliure de mí y dels nostres fills que més la feyan contindre, destapá la cara del mortet.

Encara estava tan bonich com en lo moment de finar. Prescindint de son color de cera, per la puresa y tranquil·litat que conservavan sas faccions, se 'l podia creure adormidet. Los ulls que debades havíam probat de tancarli, molts cops los tenia completament oberts, la mirada fonament trista y dolça, y en sos llabis mitj badats se dibuixava una rialleta angelical.

No m' he atrevit ja may á preguntar á la mare quina impressió sentí en aquell moment son cor; més, un pot figurársela.

Va pendre aygua beneyta, persigná ab ella aquell rostre adorat, lo besá ab una tendresa y un ardor capassos de retornarlo si la mort no fos implacable; lo feu besar després per la noya gran y la criada, y ella torná á besarlo més y més. Tot aixó en mitj d' un riu de llágrimas silenciosas; silenciosas, perque era precis no cridar l' atenció dels pochos fahels qu' á l' iglesia hi havia.

III

Llavors entrá una velleta qui, després de cercarla per tots cantons, s' acostá al grupo aquell tan atribulat.

—No seria vosté, senyora—digué—la que demanava á mossen Rigauld. Prou qu' ho es; prou que m' ho diuen las sevas llágrimas. Donchs, vinga qu' ell l' está cercant per tot arreu.—

Havíam judicat ben malament al pobre mossen Rigauld. Lo venerable sacerdot al rebre ma lletra estava dinant ab dos capellans amichs seus que tenia convidats. Tant lo primer com sos companys, s' havíen conmogut; ell s' havia disposat immediatament á rebre'ns bé, y mentres nosaltres l' esperavam per nostra part, ens esperava ell per la seva, fins que vejent que no compareixíam, eixí á cercarnos. Un vehí digué á la seva criada qu' acabavan d' entrar á l' iglesia una senyora y uns noys forasters.

La seva muller segui donchs á la velleta, y en lo claustre trová al almoynier que l' esperava ab la superiora y algunas monjas. Aquell sant varó y aquestas santas donas comensaren á desplegar sos caritatius sentiments pregantli ab dolçura que deixés sa trista càrrega y acabaren per péndre'li, aprofitant un moment de turbació.

Llavors la mare feu un xisclé espantós y caygué en basca.

Se l' emportaren á la celda de la superiora, y allí procuraren retornarla, prodigantli tota lley d' auxiliis. Quan jo veyí arribarhi ja l' havíen retornat y estava calmada; més al veure'm, exclamá desseguit:

—M' han prés lo fill del meu cor!—

IV

Com que 'l nostre estimat fillet havia mort d' un modo tan inesperat, no havia rebut encara las honras que l' iglesia dispensa á nostras mortals despullas, y allí, en aquell refugi de vellets, trová dos santas germanas que 'l portaren á la capella mortuoria, lo voltaren de ciris benehíts y pregaren per ell, totas sorpresas de veure que la mort las hi enviés en aquella casa un hoste tan jovenet.

V

Mossen Rigauld nos favorí ab tots aquells auxiliis que sab prodgar qui reuneix una esquisida bondat y una caritat ardent. Considerá com favor especial de la Providencia qu' avans qu' á un altre li enviés á ell hostes tan malhaurats.

Després de fer pendre algun aliment á ma muller y als meus nens que feya més de vintiquatre horas que no havíen tastat res, excepte 'l més petit, vaig anarmen ab lo bon sacerdot á l' Alcaldía, á veure si obtindria llicencia pera emportarmen l' albat á París, dintre d' una caixeta.

Los de l' Alcaldía reberen la meva declaració com lo comissari, ab la mateixa extranyesa, tots sorpresos y sense saber com podria arreglarse. Després de consultar molt qué ferían, resolgueren no fer res y m' adresaren á la prefectura.

Eixint, vaig dir á mossen Rigauld:

—Ja ho veu com m' envian d' Herodes á Pilat..

—En lo dupte en que m' deixan, crech que haig de pendre un determini jo sol; vull emportarme 'l meu fillet á París dins d' una caixa, com al deu Osiris. Sab algun baguler de confiansa?

—Sí, al costat del hospici.

VI

Anarem tots dos á trovarlo.

—Podria ferme en una hora una caixeta de fusta blanca?

—Prou, si no la vol gayre pulida.

—Cal solament que tanque ben bé.

—Essent aixís m' hi comprometo.

—Donchs prenga nota de las midas: dos peus de llargada, un d' alsada, d' amplada un y mitj.—

L' home escrigué, repetint en veu alta las mateixas dimensions, y mossen Rigauld afegí:

—La caixeta 'ns la portaréu d' aquí á una hora sens falta. Ja sé que sou puntual, però síuho sobre tot en aquest cas.—

Jo diguí ademés:

—Procuréu que la caixa sia de fusta forta però lleugera; mellor d' arbre-poll que de pibet; que tanque herméticament, y que la tapa 's clave ab cargols; de cap de las maneras ab claus. (L' idea de sentir clavar á colps de martell un atahut m' esgarriá.)

Y dit aixó 'ns entornarem al hospici.

VII

Tot caminat donava mas instruccions á mossen Rigauld.

—Al fons de la caixa, cloruro de cal; per de sobre una capa de fench, d' olor y ben fi, com aquell qu' heu vist caure dels prats sechs aquest estiu; dins d' aquest niu l' auellet estimat abrigat ab lo vestit qu' ara porta; al demunt y als costats com pera 'tenirlo calentonet, també herba seca, un' altra capa de cloruro y per fi la tapa, clavada ab cargols. Ni un colp de martell sobre tot; lo soroll ressonaria terriblement en lo cor de la mare per lluny que fós.—

VIII

A las sis, es á dir cap al tart, eixirem del sant hospici, qual recort, terrible y dols allora, no s' esborrará ja may de la memoria nostra.

La meva esposa, de brasset de Mr. Rigauld, baixá ab pena las escalas y ab pena major encara travessá 'l claustre Seguíam los noys y jo aprop d' ells anava portant al bras á Raoul, lo més xich dels que 'ns quedavan; al qual baldament sa curta comprensió teníam ja tot esvarat aquellast tristíssimas escenas. Tot passant me saludá un home que duya á la mà un martell, unas tenallas y un tornavís. Vaig compendre quin servey m' havia fet, y li doní deu franchs.

Devant de la porta m' esparava un ómnibus de plassa. Després d' haver abrassat un per un al venerable amich, muntarem al cotxe, cercant tots sense dirnosho quelcom que trobavam á faltar.

Prompte comparegué l' home de las tenallas ab una caixa de fusta blanca que, no cabent al nostre costat, encomenarem al cotxer.

Y varem marxar cap á l' estació del Nort.

Tots nos conteníam lo plor quan Raoul, lo nen de quatre anys, cridá:

—S' ofegarà dins de la caixa!—

Y tots nosaltres, á una, esclatarem en plors.

(Seguirá)

A***

Ja tot ho saps; massa qu' ab ma mirada t' he dit avuy lo meu etern secret; ja avuy per tu no ho es; ¡dolsa estimada! que mon cor á mos ulls traidors ha fet.

Mes que callés ma boca enfebrosida prou t' ho deya dels ulls lo flamejar: —com jo t' estimo, vida de ma vida, no trovarás qui així t' puga estimar.—

Cara avall una llágrima 't corria y en los teus llabis vaguejá un sorris, y al contemplarte aixís jo pressentia la bellesa immortal de Beatriz.

Mes fugiren las boyras tormentosas y á nostrés cors la calma va tornar, y unirem nostras mans, com ja confosas nostras ánimas també varem juntar.

Que hi fá que 'l mon desconeixente diga á nostre amor puríssim, criminal, si tant com ta hermosura ab tu me lliga, ta virtut també 'm lliga per igual.

¿Qué sab lo mon de amor? ¿ni com podria del crim parlar sense matá 'l recort, que 'l que un jorn en la creu com vil moria fou l' endemá del mon lo redemptor?

L' amor inmens que dius mon pit ania del tot dítxos m' ha fet en un instant, y al adorarte aixís, oh vida mia, jo adoro tot lo bell, lo bó y lo gran.

Entre onadas de goig y de dolçura ab nova força 'l cor m' sentí glatir; ¡filosofs desreguts! que la ventura al mon no la troveu: veniu ab mí

Y os diré tot lo goig que 'l cor omplena quan l' amor duas ánimas confon, y es eix amor la generosa ofrena de la dona més gran que hi ha en lo mon.

ENRICH DE CASTELLVÍ.

LO VIOLI AB CORDAS HUMANAS

(De A. Ghislansoni)

CORRIA l' any 1831.

Paganini, lo diabólich Paganini, s' havia presentat en lo teatro de l' *Opera* en sis concerts, obtenint ovacions majors encara que las que l' havíen acompanyat en sas triomfals excursions per Italia y per Germania.

A davant del artista fenomenal, alguns professors d' orquesta del gran teatro haurían esbossinat sos instruments.

En la mateixa época vivia á París un altre violinista dotat d' una habilitat extraordinaria, mes sempre desconegut en lo gran mon del art. Se deya Franz Stoeny; era nat á Stocarda, y en aquella ciutat hi havia trascorregut sa juvenesa en la pau de la familia, alternant ab las severas meditacions de la filosofia 'ls exercicis del instrument á quatre cordas.

A la etat de trenta cinch anys Franz restá orfe y sol. A la mort de la mare que l' havia adorat, que havia agotat per l' únich fill tots los estalvis d' un patrimoni prou modest, Franz se recordá de la pobresa.

La perspectiva del porvenir se li fixá en lo cervell ab los més tristos colors.

—Qué faré?— Son vell mestre de música, Samuel Klauss, s' encarregá de respondre á la terrible pregunta. Y la resposta, muda de paraulas, fou eloqüent.

Klauss agafá per la mà á son deixeble predilecte, y conduhintlo á la saleta en la que tantas voltas abdós havíen esmentat las fantásticas delectacions de la música, li signá la menuda caixa ahont lo violi s' hi esqueya reclós com un sér vivent en una tomba oblidada.

Aquell signe obrí á Franz Stoeny una nova carrera. Venut lo moblatje y trastos de la casa, l' artista se 'n aná á París en companyia de son mestre y amich.

Avans que Paganini hagués donat en lo teatro de l' *Opera* los seus maravellosos concerts, Franz s' havia fet, per una serie d' experiencias y comparacions, una convicció profunda y un propósit irrevocable. La convicció era aquesta: de mantenirse superior á tots los més renomats violinistas qu' ell havia sentit á la capital de la Fransa; y 'l propósit, lo de fer micas son instrument y ab ell la seva existencia quan no estés segur d' ocupar lo primer lloch entre 'ls executants de l' época.

Lo vell Klauss se complhia d' aquell noble orgull, y creya, adulantlo, que cumplia ab bona fé una santa obra.

Mes avans de presentarse en públich Franz havia esperat ab frisoa impaciencia que 'l tant decantat italiá fes sa sortida á París. Lo nom de Paganini havia sigut per espay d' alguns mesos una espina ruhenta clavada al cor de Franz; un dimoniet, un fantasma amenassant al esperit del vell Samuel.

L' un y l' altre havíen tremolat més d' una volta per aquell nom d' artista; l' un y l' altre havíen pressagiat sinistrament sa vinguda á París.

Quí pot descriure las ansias, las bascas, l' esbojerrat entussiasme d' aquella memorable vetllada..? Franz y Samuel, als primers cops d' arquet de 'n Paganini, havíen reviscolat. Lo mestre y 'l deixeble, moguts per un entussiasme qu' era per abdós tremenda angoixa, no gosavan mirarse cara á cara, ni menos dirigirse un mot.

A mitja nit, aprés del concert, retornaren muts y capficats á sa estada.

—Samuel!—digué Franz, llensantse sobre una cadira ab ayre desesperat.—Bah!... Nosaltres no som bons per res... m' enteneu... per res... propiament per res!...

Lo rostre del vell se torná amoratat.

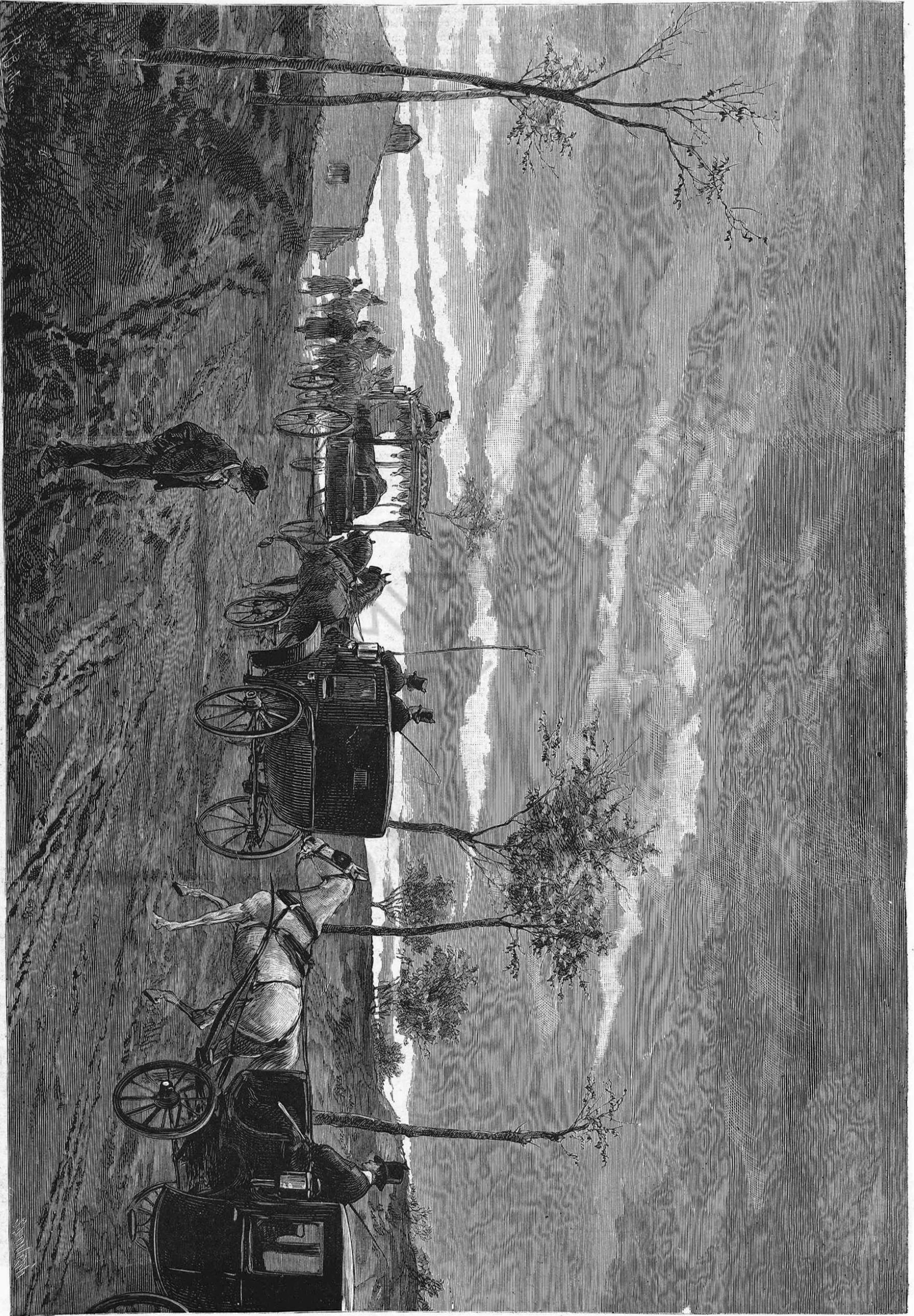
Aprés de breu silenci, Samuel reprengué ab veu estrafeta:

—Mes tu t' erras, Franz. Jo t' he ensenyat quant pot ensenyar un mestre, y tu has aprés tot lo que l' home pot apendre d' un altre home. Quína culpa hi tinch jo si aquests condemnats italians, per cullir los fruyts primerenchs del regne del art, han recorregut á las inspiracions del dimoni y á las trapasseries de la magia?

Franz fixá sos ulls en lo vell mestre ab expressió sinistra: semblava dir sa mirada: «Y bé!... á qué tant escrupols?... Per arribar á ser una potencia en l' art jo també 'm donaria al dimoni en cos y ánima!...»

Samuel endeviná aquell esbojerrat pensament, y reprengué la paraula ab calma dissimulada:

—Tu coneixes la miserable historia del célebre Tartini. Morí á la nit d' un dissapte, escanyat per lo seu dimoni familiar, que li havia ensenyat lo modo d' animar lo violi incorporanthi l' esprit d' una verge. Paganini ha fet lo mateix. Paganini, per comunicar á son instrument los gemechs, los alarits, las notas més esgarrifosas de la veu humana, s' ha fet assessí del home que li era més afecte sobre la terra, y ab las entranyas de sa víctima n' ha compost las quatre cordas de son violi fadat. Aquí tens lo secret d' aquella fascinació, d' aquella potencia irresistible de sons, que tu mon pobret Franz, no podrás may igualar, si primer..

L'ÚLTIMA JORNADA

LA FESTA DELS MORTS

P. Pons

THOMAS SC

Y 'l vell trencà la frasse.

La seva veu s' esqueya paralísada per un sobresalt misteriós.

Franz, abaixant los ulls, eixí després d' alguns minuts ab aquesta pregunta:

—Y tu creus, Samuel, que jo també arribaria á obtenir los inaudits efectes, á promoure las ovacions d' en Paganini, quan las cordas de mon instrument fossen compostas de fibra humana?...

—A ben segur!...—exclamà 'l mestre ab significativa expressió;—mes per lograr l' intent no basta que las cordas sian compostas de fibra humana; es precis que aquesta fibra haja format part d' un cos simpàtic. Tartini comunicà la vida á son violí introduhintli l' ànima d' una verge; més aquella verge s' havia mort d' amor per ell, y 'l satànich artista, assistintla en son darrer badall, per medi d' un conducto havia fet passar á son instrument l' esperit de la moribunda. En quant á Paganini, ja 't tinch dit qu' ell assassinà al mellor de sos amichs, á la persona que li era més lligada en benivolencia, y l' assassinà per arrencarli las entranyas y per convertirlas en altrás tantas cordas de só.

Oh! la veu humana!... Lo miracle de la veu humana! —proseguí Samuel après d' un breu silenci.—Creus tu, donchs, mon pobre Franz, que jo no t' hauria ensenyat á produhirla si aquesta 's pogués obindre per medi del art, d' aquell art noble y sant que vol viure de sí mateix, que vol resplandir ab sa propia llum, que desdenya la baixesa y 'ls enganyos, que té horror als delictes?...

Franz no tenia forsa pera proferir un mot. S' aixecà en peu ab una sinistra tranquil·tat que revelava la més profunda agitació, posà 'l violí en sas mans, fixà en sas cordas una ullada despreciativa y amenassadora, y luego, arrapantlas ab ímpetu convuls, las arrencà del instrument.

Lo vell Samuel donà un crit. Las cordas, fetas un munyoch, havian sigut lliensadas á las brasas de l' estufa, y allí 's retorcian, cruixint com al contacte del foch un grupo de serpsents balbas.

Samuel agafà un candelero de la taula y se 'n anà á son llit sens saludar á son deixeble.

Passaren algunas setmanas... passaren alguns mesos. Una profunda melengia s' havia apoderat de Franz. Lo violí, viudo de cordas, penjava de la paret polsós y descuydat. Samuel y Franz menjavan junts cada dia, y cada vetlla s' esqueyan l' un enfront de l' altre, en lo mateix salonet; mes l' un no gosava á dirigir á l' altre la paraula, mirantse en silenci com dos muts.

Densà que 'l violí no tenia més cordas semblava que aquells dos sers animats haguessen perdut l' us de la paraula.

—Es temps de que aixó finesca!...—exclamà finalment lo vell Samuel.

Y aquella vetlla, avans d' anarsen al llit, s' acostà al amich Franz per estamparli un bes en lo front. Franz, retornantse de son trist ensopiment, repetí sens esma las paraulas del mestre: «Es temps de que aixó finesca.»

Se separaren y cada hu se 'n anà á jeure.

L' endemà, quan Franz obrí 'ls ulls á la llum del dia, se meravellà de no trobar aprop del seu llit lo vell mestre, que acostumava aixecarse primer qu' ell.

—Samuel!... mon bon... mon estimat Samuel!...—cridà Franz, saltant del cobrellit pera lliensarse á la cambra del mestre.

Franz s' espantà de sa propia veu, y més encara del silenci lúgubre que va respondre á n' aquella; un silenci d' aquells profons que anuncian la mort.

Aprop del llit dels cadavres y en la buydor de las tombas lo silenci adquireix una intensitat misteriosa que omplena l' ànima de terror.

La severa testa de Samuel jeya enterca sobre 'l capsal y eran los ressurtints contorns d' aquella testa un front calvo esplendent de llum y una barba gris punxaguda que semblava dirigirse al cel.

A la vista d' aquell cadavre Franz sentí una commoció terrible; mes la naturalesa del home y la del artista se ressentiren en ell ensemps, y en aquella lluyta de sentiments lo dolor quedà prompte paralísat. Las passions del artista prevalesqueren molt més sobre 'ls debils instints del home, y 'l sofocaren.

Una carta ab la direcció de Franz jeya sobre la tauleta de nit. Lo violinista l' obrí tremolant.

«Mon benvolgut Franz:

«Al moment en que llegirás aquest escrit hauré complert lo més gran y 'l darrer sacrifici que jo, ton mestre y ton únich amich, puch fer per la teva gloria. La persona que en lo mon t' estimava més que cap altra ja no es més que un cos insensible: de ton mestre ja no queda més á ton davant que la impassible materia orgánica. Jo no t' indicaré pas lo que 't resta á fer...»

«No t' deixis espantar per llus escrípols ó per ximplés supersticions. Jo t' inmolo 'l meu cadavre porque tu vejas d' aprofitarten pera ta gloria. Te tatxarias ab la

més negra ingratitud si mon sacrifici fos en va. Quan tu haurás retornat las cordas á ton violí, quan aquestas cordas se compondrán de la meua fibra, y tindrán la veu, lo gemech, lo plany de mon fervent amor, allavors, oh Franz, no temis á ningú; allavors pren ton instrument, pósat sobre las petjadas del home que t' ha fet tant de mal, presentat en lo camp ahont ell superbament ha pogut imperar fins aquest jorn, y etjégali al rostre ton quant de desafiol!... Oh!... sentirás com la nota d' amor eixirá potenta de ton violí quan tu, acariciant las cordas, te recordarás de que aquestas foren part de ton vell mestre, que ara, benehintte, 't besa per darrera volta.

»Samuel.»

Dugas llágrimas s' escorregueren dels ulls de Franz, mes semblà que s' assecaven desseguida per efecte d' una oculta flama. Las ninetas del fantástich músich, fixas en lo mort, llampejavan com las d' una óliva.

Nostra pena 'ns priva de descriure lo que succehí en aquella estancia de mort després que 'ls metjes hagueren practicat l' autopsia al cadavre.

A nosaltres nos basta consignar que la darrera voluntat del heroich Samuel sigué complerta, y que Franz no dubtà gens en procurar-se las cordas fatals ab las qu' ell esperava animar á son violí.

Aquellas cordas, d' allí á quinze dias, eran estesas sobre l' instrument. Franz no gosava esguardarlo.

Una tarda volgué probar de tocarlo, mes l' arquet li tremolava en la ma com fulla d' estoch en lo puny d' un assessí novell.

Res hi fa!—exclamà Franz, tancant lo violí en sa caixa;—aquest poruch terror desapareixerá quan me trobaré en presencia de mon potent rival. La voluntat de mon bon Samuel vol esser complerta... será un gran triomf per mi y per ell... si arribo á igualar... á superar á Paganini!...

Mes lo célebre violinista no era pas á París.

En aquella época Paganini donava una serie de concerts en lo teatro de Gand.

Una tarda, mentres lo célebre violinista seya á taula voltejat d' una triada companyia de músichs, Franz entrà en la sala de son aposento, y moguentse en direcció á Paganini, sense dir un mot, li allargà una tarjeta de visita.

Paganini llegí; lliensà sobre 'l desconegut una d' aquellas miradas fulmineas que l' ull més temerari no pot sostindre; mes vejent que l' altre 's tenia ferm y á son torn semblava desafiarlo ab la impassibilitat de son esguart;—Senyor,—li digué ab veu seca;—vostres desitjos serán atesos!...—Y Franz, saludant cortesment als convidats, eixí de la sala.

Dos jorns després, en la ciutat de Gand s' exposava un cartell que anunciava l' últim concert de Paganini. En las darreras ratllas del programa, estampat ab llettras cúbicas, una nota singular qu' excitava en alt grau la pública curiositat y era objecte de mil comentaris; deya:

«En dita vetlla 's presentarà, per la primera volta, l' »egregi violinista aleman senyor Franz Stoeny, 'l »qual ha vingut expresament á Gand pera lliensar lo »quant de desafiol al ilustre Paganini, declarantse dis- »posat á competir ab ell en las excursions de las més »dificils pessas.

»Havent acceptat lo desafiol l' ilustre Paganini, lo se- »nyor Franz Stoeny deurá desempenyar en competen- »cia, ab l' insuperable violinista, la famosa FANTASIA- »CAPRITXO, que s' intitula LAS BRUIXAS.»

Lo efecte d' aquell anunci fou magnétich.

Paganini, que 'n mitj de l' agitació y del triomf no perdía may d' ull lo punt lluminós de la especulació, cregué convenient en aquella ocasió encarrir del doble lo preu de las entradas. Es inútil dir qu' ell havia calculat perfectament. Aquella nit tota la ciutat de Gand semblava que vessés del teatro. A l' hora terrible de la proba, Franz passà á la sala de reserva, ahont Paganini l' havia precedit.

—Bravo, minyó!... haveu fet be en anticipar vostra vinguda,—digué Paganini.—Estará be que nosaltres invertim l' ordre del programa. Me pressa despatxar aquell treball per no veurem torbat en las execucions de las altrás meas pessas. ¿Esteu disposat?

—Jo estich á las vostres ordres,—respongué Franz tranquilament.

Paganini feu alsar lo teló y 's presentá desseguida al prosceni entre un huracá d' aplausos y crits frenéticos.

May l' artista italiá, en lo desempenyo d' aquella diabólica composició, que 's titula las Bruixas, havia revelat una potencia tant endiablada.

Las cordas del violí, sots la presió de las descarnadas falanges, se retorsian com entranyas palpitants. L' ull satànich del violinista evocava l' infern desde la misteriosa cavitat de son instrument. Los sons prenian forma, y entorn d' aquell mago del art, aparentavan ballarhi obscenament fantástichas figuras.

En lo vuyt del palco escénich una inesplicable fantasmagoria, formada per las vibracions sonoras, representava las desvergonyidas orgias y 'ls lletxos casoris que celebran las bruixas en lo dissapte.

Cuan Paganini pogué, finalment, retirarse de la escena, en la que á cada moment lo reclamavan las estrepitosas aclamacions del públich, én la sala de reserva trová Franz, que ja havia acabat d' afinar lo violí y 's preparava pera lliensarse á la palestra.

Paganini 's quedá tonto al veurer la impassibilitat de son competidor y 'l ayre de seguritat que li lluhia en lo rostre.

Franz s' avansá envers lo prosceni, acullit per un silenci glacial. Ajonats per la fascinació d' en Paganini, los espectadors observaban al nou arribat com s' observava un pobre tocat qu' afronta una proba absurda.

Aixis mateix al primer cop d' arquet del violí, l' atenció dels espectadors se feu vivíssima.

Franz era un executor habilíssim, un d' aquells executors per los quals la dificultat no existeix. Lo vell Samuel no havia pas mentit lo jorn que li digué: jo t' hi ensenyat tot aixó que 's pot ensenyar, y tú has après tot alló que 's pot apendre.

Mes aixó que Franz havia somniat obtindre per efecte de las cordas simpáticas; lo gemech de la passió, lo crit esgerrifós de l' agonía, l' alarrit salvatge y 'ls udols dels condemnats, aixó que 'l vell Samuel hauria volgut comunicar á son deixeble y amich, inmolantse á sí mateix y dotant de cordas humanas son instrument, tot aquest edifici d' il·lusions, d' esperansas, que 'n lo ànim del artista alemany s' havian transformat en segura fé, tot desaparegué en un instant.

Sots lo cop d' un terrible desengany, Franz perdé 'l coratje y la forsa.... Invocá sumisament lo nom del difunt mestre, 'l pregá, 'l malehi desde 'l fons de son ànima, li cridá traydor, malvat.... Després, cansat del ensaig, desesperat de l' éxit, arrencá del violí las cordas fatals, lo lliensá á terra y 's posá á traptixarlo ab ferrotje rabia.

—Es boig!... es boig!... Lligueulo.... socorreulo!...—cridaren cent veus desde la platea.

Franz s' allunyá del prosceni, y entrant precipitadament entre bastidors, anà á agenollarse als peus d' en Paganini.

—Perdó!... mil voltas perdó!...—exclamà Franz ab accent desesperat,—jo havia cregut.... jo havia esperat....

Paganini extengue 'ls brassos á n' aquell pobre venut, l' aixecá de terra, y abessantlo com un germá, li digué:

—Tú has tocat divinament.... tú ets un gran artista.... aixó que 't manca....

—Oh!... be prou qu' ho sé aixó que 'm manca,—exclamà Franz, singlotant;—mes lo vell Samuel m' ha trahit!...

Y Franz narrá á Paganini l' historia de las cordas humanas, exposantli ingénuament las il·lusions de las qu' ell s' havia fiat.

—Pobre Franz!...—exclamà 'l violinista italiá ab sarcástica pietat;—tú has oblidat una circumstancia per la qual las cordas de ton violí no podian competir ab las meas en la vivor, en lo calor, en el ímpetu de la passió.... ¿No has dit tú que ton vell mestre era tudesch?

—Sens dubte, ell era tudesch com ho soch jo....

—Y be: vetaqui la circumstancia desfavorable,—proseguí Paganini copejant l' espatlla del pobre Franz;—un altra volta, quan vulgas comunicar á ton violí l' ànima, 'l foch, la passió, la vivor que jo posseheixo, fes que las tevas cordas sian compostas de fibra italiana.

Afexint á sota veu: «Y encare, si ho pots, procurat un ànima d' italiá.»

J. PONS Y MASSAVEU.

Z A I D A

(LLEGENDA VALENCIANA)

I

Quan en 1238 lo Rey en Jaume I se dirigia á conquistar Valencia, los joves árabes d' un poble aprop de la ciutat, que feya quinze dias que havian sortit del campament, tornavan després d' una penosa marxa rendits de cansament, y la major part ferits en una escaramussa que contra las tropas de dit Rey havian tingut. Lo sol comensava á amagar-se en mitx d' una atmósfera pesada y declinava gradualment envers al horitzó. Ni 'l més petit mohiment de vent refrescava la front dels homes, cap rumor, cap crit de guerra sortia de sas abrusadas bocas; úniquement lo caball árabe, conservant encara una part de sas forsas en mitx del general abatiment, renillava d' en tant en tant de plaher, endevinant per instint que s' acostava lo acabament de son viatge. Comensava á estendres la obscuritat per lo costat ahont estava situat lo campament, mentres qu' en la zona oposta, que havia ja amagat lo sol, presentava mil capritxosas tintas de rosa y blau, talladas en diver-

sas direccions per amples franjas de color de foch. En aquest instant comensava á sentir-se una falaguera brisa, que anava dissipant poch á poch los vapors sofocants de l'atmosfera. Aquesta brisa, encara que impregnada ella mateixa de foch, permetia al menys als pulmons obrar ab més llibertat. Homes y caballs, sentit sa vivificant influència, comensaren á despendres del entorment que d'ells s'havia apoderat.

—Avant!—digué lo xefe que los manava, y atravesant ab increible pressa l'espai que faltava, entraren en lo campament.

L'etat regulá, lo torn dels homes que desmontaren al peu d'un arbre ahont eixia una font. S'acostaren á ella ab deliri per satisfer la set que 'ls atormentava; pero una volta calmat lo primer ardor, y després que refrescaren sos caballs y se sentaren baix l'ombra dels arbres ahont corria un ayre més fresch, tornavan á la font, y recullint l'aigua ab lo palmell de la mà, saborejavan fins la última gota ab una sensació de plaher.

Dos joves se distingian entre tots; tots dos robustos, tots dos forts y musculosos. Tenian casi la mateixa alsa, la mateixa etat, front altiu, mirada viva y penetrant, y més d'una volta se havian mirat ab orgull. Fàcil era comprendre que apenas acertavan á comprimir son oyd en lo fons de son cor. Tots dos procuravan separarse y s'acostavan á son pesar. Un impuls magnètic los atreya l'un á l'altre, y sempre que 's trobavan davant per davant, la movilitat de sas faccions, lo foch de sas carnes descobria lo sentiment que 'ls dominava.

Després d'haver menjat un poch, arrivá l'hora del descans que tant necessitaven. Se ajaguéren en terra després d'haver proporcionat als ferits lo necessari y desembrassaren als caballs de llurs arreus.

Tot estava sossegat y tranquil al voltant del campament, y solzament l'aire que movia las fullas dels arbres exhalava uns tons semblants á un sospir trist y melancólich.

Ja feya estona qu'estava lo campament sumergit en complet silenci, quan s'aixecá una ombra ab quietut, posá atenció per assegurar-se de que ningú lo vigilava y se dirigí ab tota precaució al lloch ahont se trobavan los caballs. Agafá lo seu passantli la mà carinyosa per lo cap, s'acostá á sa orella com pera recomanarli lo silenci, lo portá lluny dels altres y marxá al galop.

Comensava á refrescar l'aire; lo cel brillant y estrellat oferia admirable contrast ab lo créspol aplomat y rojench de la tarda. Seguia Vénus ab llestesa la marca que havia recorregut lo sol, y la última estrella se descobria centellant y pura á l'altre costat del horitzó.

Alimentava 'l jove á qui esta estrella servia de guia, mil alegres imatges, y per una naturalesa com la seva, tot respirava felicitat en aquella hermosa nit. Se deixava portar, unas voltas sens dir ni una sola paraula, altres parlant ab ell mateix, ó dirigint paraulas de gratitut al noble animal que lo conduhia. Quan aquest caminava poch ó poquet, lo jove repetia alguna amorosa cançó:

«La estrella de la nit no 's tan hermosa com la que va enamorar-me; ditxós qui pot fixar sos ulls en los ulls del sér qu'estima y ubriacarse ab sas dolças paraulas!»

Arribava ja lo jove á la mitat de son camí, quan se despertá l'altre y no necessitá molt temps pera comprendre que 'l objecte de son oyd havia desaparegut. Ab lo buyt que deixá marcat en la terra lo peu de son caball, reconegué que havia pres la direcció del poble. Ardent de coratje montá en lo seu y cruzá l'espai ab la rapidez del pensament.

La nit havia recorregut una part de son curs ab admirable harmonia; pero los pensaments del jove no 's fixavan en cap imatge hermosa. Son cor batejava ab forsa, y li assaltavan impulsos d'oyd, que ab prou treballs podia dominar. Sa veu avans tan carinyosa per l'animal que montava, s'havia tornat ronca y aspre, y lo caball comprenent la passió de lo seu amo, feya grans esforços pera afavorir una impaciencia que cap poder de la terra podia moderar.

II

Tan hermosa com lo matinal ruixim de la rosada, tan pura com un mitj riure virginal, tan dolça com lo primer somni de l'amor, estava l'hermosa Zaida, discorrent á la porta de sa barraca, y ab freqüencia batejava lo seu cor de plaher escoltant la relació que li feya lo jove del combat que ab las tropas cristianas havian tingut, y dels perills en que havia estat exposat. Encara no havia aparegut lo sol en l'horitzó; pero il·luminava ab un matis rosat tots los objectes que voltavan als estimals. Resplandia en lo front de Zaida un goig pur infantil, encara que de quant en quant un trist presentiment se interposava entre 'ls falaguers somnis que la voltavan, presentantli idees de tristesa. De peu davant d'ella l'intrèpit jove, animat un moment per lo recort dels perills que havian correut, havian trovat en lo fons del seu cor altre llenguatge, se sucsehian ràpidament vehements paraulas d'amor, y Zaida escoltava ab

dalé lo só d'aquella veu que trobava en la sev'ánima dolcíssim y ràpid echo.

Finia ja aquella amorosa entrevista, quan, comparegué lo rival que tan aprop seguia á l'estimat. Se miraren tots dos ab concentrat furor, y una munió de sentiments, de zels y d'oyd se retratá en sos expressius y encesos rostres. En sas miradas s'hi veyá l'imens desitx de venjança que á tots dos animava, la set de sanch que 'ls consumia. Tots los mals instints de la naturalesa árabe se despertava en ells implacable y salvatge, sens pietat, sens perdó.

Los dos se havian comprés; sos gestos anunciavan un desafío á mort. Partiren del poble, á llarga distancia de éll y en mitj del camp, cada hú, empunyá lo seu punyal, fixa la mirada en son adversari. Se feren sorts; y lo favoregut fou lo primer que posá l'arma al pit de son rival. Surtí la sanch en abundancia d'aquella primera ferida, sens que cap acció demostres lo més petit dolor.

La brisa que atravessava, refrescada baix l'ombra dels arbres se perdia en l'espai; pero indiferents tots dos á esta harmonia matutinal, se animavan més y més al aspecte de la sanch que corria, encara no se havian fet cap ferida perillosa, cada colp era seguit d'una exclamació y un mitj riure infernal.

Se havian fet tots dos nombrosas feridas. Debilitats per la pèrdua de la sanch, fadigats de la marxa del dia avans, comensavan á donarse colps més débils, pero més perillosos. L'instint de la vida se despertava, en ells, la conservació de l'existencia de l'un estava en la mort instantánea del altre; pero no podia penetrar al cor de son rival fins després d'una nova ferida que tenia que dar y rébrer.

La paraula fatal que marcava los colps á la que se responian, havia ressonat nou vegadas, quan l'hermosa figura de Zaida, adornada de sos disset anys, sa hermosa y son candor virginal, se presentá á la imaginació de son estimat; llavors recobrá per un moment sas forsas, dirigí lo punyal recte al cor de son rival; pero no fou tan prompte la mort que no tingués l'altre temps de tornarli lo colp.

Los que surtiren del poble per reunir-se als del campament, trovaren dos cadàvers en mitj del camp.

Ningú va saber la causa d'aquestas morts. Lo riu Túria passava aprop del lloch que 'm descrit, y Zaida vensuda pel dolor, va resoldre matarse. Lo riu va servirli de tomba.

FRANCESCH FAYOS.

LLIBRES REBUTS

EL ARTE DE AMAR DE OVIDIO, version castellana de D. Celio de las Navas. No pot ser més noble 'l propósit que ha guiat al editor de aquesta obra al donarla á llum, puig á fi de que 'ls qui no tingan noticia de la obra del immortal poeta llatí, á la que tan poch agrahidas deuen estar la moral y las bonas costums, pujan formarse concepte del carácter de la mateixa y no 's tingan per enganyats, estampa en lo prospecte de l'obra las següents paraulas, que donan fe de la seva honrada manera de procedir:

«Sabém que es perillosa fora de las lletras, dintre de la moral, y fem aquesta declaració en perjudici, potser, de nostres interessos pera que s'abstingan de llegirla los timorats y molt més las timoratas.»

L'obra de que parlém es sobradament coneguda entre 'l mon literari, de manera que fora completament extemporánea la crítica de la mateixa en la ocasió present.

En quant á la traducció, que ha portat á cap D. Celio de las Navas, pseudonim ab que s'amaga un dels millors coneixedors de la literatura clásica, es un treball digne de recomanarse y que apreciarán segurament los coneixedors de la llengua de Ciceron.

BIOGRAFÍA DEL PRESBITERO DON EMILIO MORENO CEBADA y ORTIZ, escrita por D. Juan Roquer y Torrents. Es un delicadíssim tribut á l'amistat que 'l reputat metje Sr. Roquer tributa á la memoria de son verdader amich Sr. Moreno Cebada, l'infatigable escriptor de qual perdua tenen ja noticia nostres lectors. Lo Sr. Roquer y Torrents en aquest treball, que 'l recomana molt ventatjosa com á coneixedor de la llengua castellana, posa de relleu los mérits de son malaguanyat amich y vindica molt justament la memoria del sacerdot que acabá morint en la miseria, després de una vida consagrada per enter al treball y á l'abnegació.

MANIFESTACION PROTECCIONISTA DEL PARTIDO DE VICH CELEBRADA EL DIA 25 DE JULIO DE 1881 EN EL TEATRO AUSONENSE Y EN EL SALON DE SANTO DOMINGO DE ESTA CIUDAD. Es un folleto de 20 planas contenint la ressenya de la brillant manifestació proteccionista á que 's refereix son titol en la que prengueren part los distingits oradors de aquella ciutat senyors Calderó, Abadal, Font y Manxarell, Vigner, Fábregas, Masferrer y Vilar junt ab los que desde Barcelona hi havian correut, senyors Jara, Estasen, Baró y Planas y Espalter.

MANIFESTACION PROTECCIONISTA celebrada el dia 4 de Julio de 1881 bajo la iniciativa del Instituto de Fomento del trabajo nacional. en el teatro de Santa Cruz de esta ciudad.—Es un quadern de 54 planas, que havem rebut y que conté 'ls discursos pronunciats en la manifestació á que 's refereix lo titol del mateix quadern; los noms dels oradors senyors Pujol Fernandez (president), Estasen (secretari), Romero, Junoy, Roca y Roca, Manté, Benet y Colom, y Orriols nos dispensan d'afegir cap més elogi als que 'ls hi tributá molt justament la premsa diaria de nostra ciutat en ocasió oportuna.

NOVAS

Lo dia 24 del corrent presenciarem en casa lo distingit artista D. Joseph Tagell, la primera prova oficial de una màquina pera pulir tota mena d'objectes de joyeria, rellotjeria y óptica. Aquest motor, que está destinat á prestar grans serveys als industrials y artistas productors d'obras d'orfevereria y demás objectes de metall, es utilíssim baix lo doble punt de vista de perfecció y economia. Ab l'antich sistema de pulir á mà no 's podia donar may un perfect y correcte allisament á las pessas treballadas ab molts cayres y superficies cóncavas, com tampoch era possible ferho ab la sorprenent velocitat que are la *Màquina Tagell* proporciona, á més de deixar las obras, per difícils y complicadas que sian, ab una perfecció incomparable. Altre ventatja reuneix aquesta màquina y es la facilitat ab que calsevol fadrina apren de ferla funcionar, ventaja digna de consignarse, per quant ab lo sistema antich eran precisos quatre ó cinch anys d'aprenentatje pera pulir bastant imperfectament. Los Srs. J. Tagell y fill, explotadors y propietaris de aquesta màquina, han obtingut lo privilegi exclusiu de invenció en las nacions espanyola, francesa y belga; distinció de sobras merescuda pera quins, com ells, han consagrat llarch temps d'estudis, ensaigs y quantiosos dispendis, pera conseguir una utilitat de temps, diner y perfecció en un ram importantíssim de la industria catalana.

Los periódichs d'aquesta capital donan ja com á constituída l'*Academia de la llengua catalana*, que la forman los senyors següents:

D. Marian Aguiló y Fuster, D. Miquel Victoriá Amer, D. Antoni Aulestia y Pijoan, D. Víctor Balaguer, D. Andreu Balaguer y Merino, D. Joseph Balari y Jovany, D. Adolf Blanch y Cortada, D. Antoni de Bofarull, Don Antoni Camps y Fabrés, D. Dámas Calvet, D. Jaume Collell y Baucells, D. Joseph Coroleu é Inglada, Don Lluís Cutxet, D. Tomás Forteza, D. Àngel Guimerá, D. Teodor Llorente, D. Francisco Maspons y Labrés, D. Manel Milá y Fontanals, D. Joan Montserrat y Archs, D. Joseph Pella y Forgas, D. Joseph Puiggarí, D. Albert de Quintana, D. Geroni Rosselló, D. Joaquim Rubió y Ors, D. Gonzalo Serrallera, D. Frederich Soler, Don Francesch Ubach y Vinyeta, D. Pau Valls, D. Jascinto Verdagué y D. Gayetá Vidal Valenciano.

Nostre particular amich lo reputat poeta D. Joseph Franquesa y Gomis, del qual guardan segurament bona memoria los lectors de LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA, acaba de rebre en la Universitat Central lo grau de Doctor en la facultat de Filosofia y Lletres després de uns brillantíssims exercicis, habent llegit en l'acte de sa recepció un erudit treball crítich biogràfic sobre 'l gran poeta catalá Ausias March que 'l hi ha merescut grans elogis. per part de distingits escriptors de la Cort. Ab tal motiu doném á nostre amich estimadíssim la més complerta enhorabona.

BELLAS ARTS

CIRCUNSTANCIAS contrarias á nostra voluntat, han fet que per espai de alguns números, deixéssim de dar compte del moviment artístich en aquestas últimas setmanas. Avuy per fi, empenem de nou nostra tasca, no sens dóldrens del buit que en la presant revista deurán trovar los habituals concurrents als centros en que tals obras se donan á conèixer. En lo establiment del Sr. Vidal hem tingut ocasió de veurer un barro representant al enjugassat Cupido, ple de moviment y de vida: está bastant ben modelat, per més que no 'ns agradi gayre sa posa. Més aviat que un deu, sembla un entramaliadet ab alas. De tots modos la execució revela ma de artista.

En lo mateix establiment figura un cuadro de escola italiana, á lo que 'ns ha semblat, habilíssim y amorosament restaurat. Quina suavitat y delicadesa de tintas! La obra del artista brilla ab tot esplendor, gracias á una mà que ha borrat en ella los efectes destructors dels anys.

A casa del Sr. Gardeñas plassa de la Verónica, nos

ha cridat la atenció un cuadro de 'n Llovera, representant la casa del ánech silvestre, cuadro pintat ab la facilitat y descombrás propis de aquest artista. La perspectiva aérea ben sentida, y las figuras, en especial la de primer termé, ben dibuixadas. Aquesta, com totas las obras del distingit pintor, porta en sa factura l'especialíssim sello que caracterisa los treballs d' en Llovera. Procuris allunyar del convencionalisme, que abseguritat alcansará brillant porvenir.

A casa de 'n Parés hem vist exposats varios quadrets, y entre ells alguna obra verament notable. Ocupa preferent lloch un paisatge de 'n Pahissa, composició inspirada en un apartat recó de nostras montanyas. En lo primer terme de la mateixa hi no tem falta de vigor, majorment sent tan imponent la perspectiva que ofereix la alta serra; pero en son conjunt lo cuadro acusa las notables cualitats que adornan al Sr. Pahissa pel cultiu de aquest género, en lo que está destinat á figurar dignament al costat dels bons paisatjistas que conta Catalunya.

Un efecte de lluna de 'n Benavent, prova una vegada més l'especial estudi d'aquest senyor; no obstant s'observa que usa per tot una mateixa tinta, lo cual produeix certa monotonía en la entonació general. Més nos ha agradat una petita marina en que també se ofereix altre de aquests efectes de lluna.

Lo Sr. Amado ha exposat la setmana passada un quadret,

RECTORIA DE AVIA

AHONT ALS 26 D' OCTUBRE DE 1830, ESTABA PRÉS LO COMTE D' ESPANYA (Fotografia de Monrás)

que representa un jardí en que s' hi passejan duas senyoras; sa factura es elegant y lo joch del clar y obscur entre las ramas, brillant y ben entés. Lo que méns nos agrada son las figuras.

Un altre cuadro hem vist que representa, á nostre bon entendre, un cementiri en lo sigle xv, pintat pel Sr. Llimona. Es una composició poch pensada, en la que hi ha falta de armonía en lo colorit y en la colocació de las figuras, notanshi alguna incorrecció en lo dibuix. Pero dona á conèixer que 'l senyor Llimona te cualitats que, mitjansant l' asiduitat y lo estudi, farán d' ell un artista recomenable.

També hem tingut ocasió de veure un altre paisatge del senyor Torrecassana, que representa lo marge d' un torrent, sobre una pedra del cual está sentada una jove; lo llit del torrent está tractat ab especial cuidado, així com la figura, en la part superior que correspon al boscatje s' hi nota descuit; pero lo conjunt es agradable y simpátich.

Un busto de una persona molt coneguda en aquesta ciutat, s' ha exposat aquesta setmana. Lo paregut, segons los que han tingut ocasió de conèixer al original, es bastant regular. Está ben modelat; pero tal volta tractat ab massa pulcritud y detall. No 'ns cansarem de repetir als artistas que cultivan lo busto-retrato: hi ha necessitat de ajustarse á la realitat, pero s' hi ha de posar algo que reveli que 'l artista ha interpretat aquella sense ser son esclau.

EUMEN.

BARCELONA — CASAS RECOMANABLES — BARCELONA

Facturas-Targetas-Circulars 2, Guardia, 2 LITOGRAFIA DE CAIRELL Especialitat en etiquetas y gallardets pera botellas	J. ARRUFAT Y TORRENTS Objectes d' Escritori Llibres rattlats 1, CONDESA SOBRADIEL, 1	GRAN FÁBRICA de Banos, Sombrillas y Parayguas FILL de J. ORIOL SEGUR 14, Fernando VII, 14	AGENCIA DE ADUANAS JOSEPH FRIGOLA Únich Agent dels vapors alemanys d' Hamburg 4, Carrer de l' Esparteria, 4
Magatzem de Estoras finas JOSEPH ALZAMORA 1, Condesa Sobradiel, 1	FARMACIA de la TRINITAT J. Canudas y Salada FERNANDO VII, NÚMERO 21	NARCÍS NOVAS FOTÓGRAFO Rambla del Centro, 1	PASSAMANERIA NOVETAT EN ARTICLES Francisco Cantarell Jaume I, n.º 14
BASAR DE SASTRERIA Tomás Hermanos y Durán Passatge de la Pau, 11 Variat y elegant assortit de pessas fetas y á mida	ISIDRO BAGES Gran Taller de Litografia 17, Sant Pau, 17	La Villa de Lyon Alta novetat en Articles pera Senyora Giralt, Soler, Roca y C.ª Jaume I, 14	ALTA NOVETAT EN ARTICLES PERA SENYORA DUARRY Y COMP.ª 16, Carrer de Fernando, 16